

UDK: 371.3::811.163.43
DOI: 10.33669/KJ2023-34-07
Rad primljen: 23. 12.. 2023.
Rad prihvaćen: 25. 12. 2023.

Prikaz

**Vanr. prof. dr. sc.
Bernes Aljukić**

Odsjek za bosanski jezik i književnost
Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli /
Druga osnovna škola Srebrenik
bernes.aljukic@untz.ba
<https://orcid.org/0000-0002-0699-5075>

Bosanski jezik i komunikacija u nastavnoj praksi

(Ismail Palić i Mirela Omerović, Sarajevo Publishing, Sarajevo 2023)

Najjednostavnije rečeno, knjiga *Bosanski jezik i komunikacija u nastavnoj praksi* djelo je koje se temelji na dobro usklađenom odnosu teorijskih i praktičnih elemenata. Iz tog je razloga poželjno istaknuti da su djela koja vješto balansiraju tim elementima uvijek dobrodošla u naučnu i nastavnu zajednicu jer ne ograničavaju tzv. širu čitalačku publiku hermetičnošću teorijskog modela, dakako, bitnim za razumijevanje drugog dijela dihotomije teorija – praksa, a ujedno donose primjere konkretne jezičke upotrebe osvjetljavajući složenost više jezičkih pitanja koja su neizbježna u složenoj političkoj i jezičkoj zajednici kakva je bosanskohercegovačka.

Zato bi odgovor na pitanje kome je knjiga namijenjena bio – svima koji se jezikom bave i koji žele dobiti konkretnije odgovore o spomenutom odnosu teorije i prakse. Čitalačkoj publici se, osim lingvista, mogu pridružiti i (nažalost, malobrojni!) studenti jezičkog usmjerenja, a uz prilagodbu i pomoć osnovnoškolskih i srednjoškolskih nastavnika, knjiga će svoje mjesto naći i kod učenika, prvenstveno u dijelu koji se odnosi

na pravila formalne komunikacije i svojevrсно standardiziranje komunikacijskih obrazaca u takvoj komunikaciji.

Nazvavši je *pragmatičkom kompetencijom*, autori joj otvaraju prostor kroz upoznavanje čitatelja s govornim činovima, jezičkom pristojnošću, problematikom oslovljavanja i asimetričnošću govornih uloga u različitim diskursima (izvinjenja, prigovori, komplimenti, molbe, žalbe, pozdravi, pozivi, zahtjevi, zahvale i odbijanja). Obrasci za navedene komunikacijske modele prilagođeni su kroz digitalne QR kodove čime se, iz pozicije čitatelja, jednostavno i brzo dobija potreban formalni okvir za vlastitu primjenu. Primijetiti možemo da su sličnu praksu ujednačavanja formalnih komunikacijskih modela ranije provodili i urednici / autori nekoliko pravopisa iz bliskog nam okruženja, što je pohvalno iz više razloga, od kojih je najvažniji postupak standardizacije takvog oblika komunikacije.

Poglavlje IX, a općenito i knjiga u cijelosti, obilježeno je metodičkim uputama o nastavi gramatike, pri čemu se posebno ističe udaljšavanje od tzv. deskriptivnih modela prema praktičnoj jezičkoj primjeni. Mišljenja sam da u nastavi gramatike (posebno u funkcionalnoj gramatici) prednost treba dati upravo ovome što su prepoznali i autori knjige, tj. isticanju važnosti praktične primjene jezika i učenju o jezičkim faktima iz obrnute pozicije – od prakse prema teorijskim modelima. Većina nastavnika maternjeg jezika može potvrditi slabost deskriptivnih teorijskih modela u nastavi budući da su takva znanja, svedena na pamćenje i kratkotrajnu primjenu jezičkih pravila, kratkotrajna i neupotrebljiva na duže staze. Dugotrajnost stečenih znanja korisnici ove knjige osnažit će i kroz jezičke vježbe predstavljene u knjizi (gramatičke, leksičke, ortoepske i ortografske). Spomenuti treba i pažljivo odabrane tekstualne predloške i lingvometodičke izvore koji dodatno ojačavaju praktične elemente ovog djela. S takvim elementima knjiga ima obilježja i korisnog praktičnog priručnika, a u cijelosti gledano, riječ je o minucioznom djelu koje jasno osvjetljava spomenutu dihotomiju teorija – praksa.

Jezička kompetencija koja se postavlja kao jedan od posebnih ciljeva kojem ova knjiga teži oslikava se detaljno i s teorijske strane. Teorijski elementi predstavljeni su kroz višestruke složene odnose – jezika,

govora i mišljenja; pitanja jezičke kompetencije općenito; odnos usmene i pisane komunikacije te jezičku djelatnost i govorno-jezički razvoj.

U ovom kraćem prikazu pažnju ćemo pokloniti i još jednoj dimenziji ove knjige, posebno značajnoj u aktualnoj složenoj jezičkopolitičkoj situaciji, a tiče se sociolingvističke dimenzije jezika i statusa Bosanskog jezika kao nastavnog predmeta. Odnos istoimenog nastavnog predmeta i bosanskog jezika općenito prikazan je u poglavlju VI u kojem se, najprije, prostor daje informacijama u vezi s razvojem i statusom bosanskog jezika kao standardnog jezika ali se upućuje i na vrijeme prije XIX stoljeća u kojem je bosanski jezik bio razgovorni jezik na višem nivou od interdijalekta. Standardizaciju bosanskog jezika autori promatraju u pet etapa: zadnje godine vladavine Osmanskog Carstva, austrougarsko razdoblje (do njene aneksije 1908), razdoblje 1907–1970; vrijeme do 1991. te od 1991. pa naovamo. Složenost standardizacijskog procesa promatraju i kroz prizmu sličnosti i različitosti odnosa različitih autora prema pitanjima jezičke standardizacije i zagovaranju te prilagodbi stavova i standardizacijskih rješenja u petoj etapi. Posebna se pažnja usmjerava na praksu negiranja standardnog bosanskog jezika.

Korisne primjedbe autori daju i za praktično pisanje naziva službenih jezika, kao i za imenovanje nastavnih predmeta. Pažnju će svakako privući i razrade složenog pitanja o jednom ili trima jezicima (autori jasno naglašavaju da se komunikacijski kriterij ne može smatrati jedinim dovoljnim za donošenje vrijednosnih sudova o tom pitanju), a rješenje za razumijevanje složene jezičkopolitičke situacije u našoj zemlji nude, pored ostalog, kroz šest temeljnih principa, od kojih izdvajamo formiranje jednog nastavnog predmeta *Bosanski jezik i književnost*, *hrvatski jezik i književnost* i *srpski jezik i književnost*, izradu jednog nastavnog kurikulumu za svaki razred (uz preciziranje posebnih jezičkih područja specifičnih za svaki od triju službenih jezika) te mogućnost odabira jednog naziva nastavnog predmeta izvedenog iz naziva maternjeg jezika učenika na početku školovanja, bez mogućnosti kombiniranja: (1) *Bosanski jezik i književnost*, (2) *Hrvatski jezik i književnost*, (3) *Srpski jezik i književnost*. U preostalim principima, ukratko, predlaže se upotreba različitih udžbenika, posebno pisanih za svaki jezik – uz preporuku

da za učenike razredne nastave to bude jedan udžbenik prilagođen tri-
ma jezicima i uzrastu učenika.

Važna uloga nastavnika u tom procesu podrazumijeva kompetenciju da na svojevrsan način „balansira“ između jezičkih razlika i da u istom (integriranom) okruženju svojim učenicima prikladno objasni takve razlike u konkretnim slučajevima potičući učenike da koriste vlastiti jezik i da njeguju normu za koju su se odlučili. Autori su mišljenja da bi navedeni *dinamični balansirani model* rezultirao boljim i pravednijim rješenjima za učenike u onim sredinama gdje trenutno neki od navedenih jezika nije dovoljno zastupljen (kroz nastavni predmet). Time bi se ublažile posljedice diskriminacije u pojedinim dijelovima naše zemlje, što je argument koji svakako treba imati u vidu. Knjiga se, dakako, prvenstveno bavi maternjim jezikom i pripadajućim rješenjima, pa s tim u vezi valja uočiti da bi složenost takvog pretpostavljenog procesa koji prepoznajemo za naš nastavni predmet bila znatno uvećana „prelijevanjem“ istovjetnih rješenja za druge predmete. Također ću, iz pozicije korisnika ove knjige, ukazati na potrebu da se u pretpostavljena rješenja o tri-
ma jezicima i diferenciranim predmetima mora uključiti i status studenata nastavničkih fakulteta koji, kao što je slučaj u Tuzlanskom kantonu, dobijaju samo jedno zvanje – profesora (jednog od triju) jezika, za razliku od svojih kolega na drugim područjima, npr. u Sarajevskom kantonu. Paradoks je da kompetencija studenata koji dobijaju „kraće“ stručno zvanje ne znači da nisu ravnopravni s kolegicama i kolegama koji bi, u ovom modelu, trebali zauzeti ulogu stručnog i kompetentnog nastavnika koji razumije kako ploviti prostorom jezičkih razlika.

Sveukupno gledano, ovo djelo možemo razumjeti kao poticaj razvoju jezičke kompetencije te prepoznati ga u kontekstu doprinosa rješavanju složenih jezičkih pitanja u našem jezičkopolitičkom okruženju.